

Pri Korenikovih.

(Povest iz sredine tega stoletja. — Spisal *Pivčan*.)

VII.

Dva meseca pozneje sta sedela v najeti krčmi Polajevi pri Smodinu dva postarna moža v živahnem pogovoru. Ker je bil delavnik — slučajno še soboto popoldne — se jima ni bilo bati, da bi ju kdo izmej navadnih obiskovalcev hiše motil v njunih stvareh. Mož, ki je sedel za mizo ob zidu, je kaj pridno praznil kozarec. Tudi se mu je videlo na rudečem obrazu, da ga je vajen potegniti. Kakor se je pa v tem oziru razločeval od drugih Selčanov, pričala je tudi zunanja njegova oprava, — trd, četudi že ponošen ‚kastór‘ na glavi in podolgasta suknja, — da je ‚nekaj več‘, da je nadzorovatelj vseh delavcev v selskem okraju, da je — ‚kaput‘ Cestnik. V njegovem nasprotniku pri mizi lahko spoznamo po okroglem obrazu z rejenim podbradkom in belim predpasnikom, katerega si je bil prevezal čez ledja dvakrat sèm in nazaj, krčmarja samega.

„Kje praviš, da bo postaja, ali ne v Šempetru?“

„I, seveda v Šempetru. Saj je je že polovico zidane, a na Prestranku jo tudi nameravajo zgraditi zaradi ondotne cesarske kobilarne. Kolikor sem slišal, ukazal jim je cesar sam“, odvrne zavestno Cestnik in izprazni kozarec.

„Ko bi imel človek vsaj toliko okroglega, kolikor bo stalo zopet to poslopje!“

„Denarja pa ima gospôda, denarja! To sem opazil takoj prvi dan, ko me je bila vzela komisija pred-se. In precej sem dejal: ‚Cestnik, ne bodi numen. Kakor ti je prerokovala nekoč ciganka, da postaneš kdaj bogat, zgodi se to sedaj ali pa nikoli.‘ — Pa so nekaj govoričili, da bo železnica prava nadloga za naš kraj, da izpodrine ves zaslužek z vozarenjem v Trst in Reko in — kaj vem — kam še. — Kako so ljudje čudni! nikoli se mi ni godilo bolje, in ti Polaj se tudi menda nimaš pritožiti.“

„O, Bog varuj! Marsikaj dolgujem tej napravi, dokler se gradi. A kaj potem? — — V vasi mi ni ostati.“

„Tudi jaz sem tega mnjenja, premalo bi spečal. Ko odidejo delavci, boš sam.“

„Veš, Cestnik, nobenemu še nisem razodel svojih načrtov, a tebi ne zakrivam ničesar. Kaj, ko bi se nastanil jaz ob cesti?“

„Izvrstna misel. Vozniki in popotniki bi se ustavljali pri tebi in ti bi ne prišli prazni. O nedeljah bi te obiskovali vaščanje in okoličanje. Toda novo hišo zidati v ta namen? — — —“

Tu migne Cestnik z rameni in zmaje z glavo. A kakor bi hotel razgnati vse svoje pomisleke in pritrditi Polajevim načelom, prime za kozarec in ga zvrne v dušku.

„Kaj takega ne mislim“, odvrne Polaj. „Kaj pa Korenikova hišica ti je kaj povšeči?“

„Pasja koža! ta bi bila kakor nalašč za-te. Komaj je dva tedna od tega, kar se je naselil v nji Korenika. Kakor sem čul od strani, sta si z gospodarjem malo navskriž.“

„Nič drugega ni mej nama nego malo dolga.“

„Tedaj pa veš, kaj ti je storiti, da dobiš prilično stanovanje na lahek račun. Koliko imata skupaj?“

„Starega dolga iz trga je pet manj nego poldrugo sto. Letos, odkar sem tu, narasla je vsota z obrestmi že do dveh stotakov.“

„In ti še pomišljaš, kako bi prišel na svoje, in plačuješ temu skoparskemu Smodinu stanovanje! O, ko bi bil . . .“

„Ti na mojem mestu, kaj ne, ravnal bi drugače.“

„To je da. Če premore toliko, da vzdržuje sina v mestu in ga šola za ‚gospoda‘, kakor se govori, menim, da bi tudi moral poravnati, kar gre poštenim ljudem. Jaz pravim samo to: čemu sta v mestu dva dohtarja?!“

Rekši izpije Cestnik ostalo iz steklenice in vstane za odhod. Polaj bi ga rad še malo pridržal.

„Ne morem. Sobota je, in solnce bo kmalu za gorami. Delavci, vem, me že težko čakajo za plačilo. Drugikrat se pogovoriva kaj več o tem. Na svidenje!“

Mineval je za tem dan za dnevom. Vsak je bil krajši od drugega, kajti nastopil je gruden, in bližnja zima se je že jela oglašati. Bilo je še dva tedna do božičnih praznikov, in že je bila zemlja pokrita s sneženo odejo, ne na debelo; tako nekako, kakor bi bila ovita v lahno tančico. Vendar je pritiskal mraz, in brila burja, da ni bilo zlepa dobiti zunaj človeka. Zlasti zvečer je vse iskalo gorkega ognjišča in blaženega ognja, ki je na njem plapolal in vabil vasovalce, naj posedejo krog njega.

Pri Korenikovih dobimo na večer zopet stare znance. Nekaj časa razmotrivajo novo ognjišče, za koliko je prekratko in prenizko zidano, hoteč tako spraviti gospodarja do besede, kajti proti svoji navadi se drži kaj resno in ne zine nobene. Semec si ne more kaj in ga slednjič podregne za ramo ter podraži, kaj se tako drži.

„Kako bi bil človek vesel“, otrese se Korenika, „ko ga zadevajo take stvari! Glej, že zopet to od Polaja!“

Rekši potegne iz žepa list in ga pomolí svojemu nadlegovalcu.

„Sicer ne znam brati“, nadaljuje, „a toliko vem, da je tirjatev.“

Semec zmaje z glavo in odda popir Mežanu, naj pové, kako se glasi pisanje.

„Ker sem — sedaj v — hudi denarni — zadregi“, začne počasi in častljivo Mežan, „sem prisiljen — opozoriti Vas na vsoto, — ki mi jo dolgujete — na blagu. Da mi moje ravnanje — gotovo opravičite, — Vam naznanjam, da mislim spomladi — zapustiti Smodinovo hišo — in naseliti se — na svojem. V to svrho nameravam zidati — si novo domovanje — ob cesti in — sicer takoj spomladi. Tedaj, če — ne izda ta opomin ničesa, prisiljen sem iskati onih — dvesto, — kajti — toliko znaša dolg z — obrestmi, po — drugem potu, ki bi — bil Vam gotovo — neljub. Z odličnim spoštovanjem

J. Polaj, trgovec.“

Tišina nastane nato nekaj trenutkov. Vidi se, da so vsi užaljeni. Gospodinja se celo obrne in odide na prag pred hišo. Dober opazovalec bi bil lahko zapazil, kako si je sedaj pa sedaj brisala s predpasnikom oči.

„Jaz ne vem“, začne bralec zganivši list in podavši ga nazaj gospodarju. „Saj pravim, jaz ne vem in ne razumem tako trdosrčnih in hudobnih ljudij. Res je, slednji ima pravico do svojega, vendar vsak ima tudi dolžnost potrpeti s svojim bližnjikom in imeti usmiljenje ž njim. Le nekoliko bi moral pomisliti, kaj te je vse zadelo letos, kako si nesrečen, in da utegne še Bog obiskati tudi njega.“

„Kaj bo, kaj bo?“ tarna mati vrnivša se s praga. „Zopet bomo ob hišo.“

Clovek je že tak, da ne vé kaj početi, kadar ga zadene bridkost in izve neprijetno novico. Vendar, ko se mu pomiri duša, tedaj mu roji po glavi vse polno mislij, ki obdelujejo jedino to, kako bi bilo mogoče vsaj za silo rešiti se iz stiske. Tako so tudi pri Korenikovih nocoj ugibali in ukrepali, kaj bi bilo storiti. Prišli so do sklepa, nekaj plačati sedaj, za drugo pa Polaja prositi, naj potrpi še nekaj časa. Največ tolažbe in upanja so stavili na prodani svet ob pašniku, kjer so začeli zadnji čas železničarji kopati kamenje za bližnji most. Z nasvetom tedaj, Korenika naj skuša dobiti ono izkupnino, razšel se je ‚zbor‘ pozno v noč.

Drugi dan je meril Korenika pot, katero je pač redkokdaj storil, namreč k Cestniku, blagajniku in izplačevalcu železniške gotovine. A kako je opravil!

„Ne morem“, zavrne Cestnik škodoželjno ga motreč izpod obrvij, „ne morem, dasi bi rad. Denar je res tukaj, a gotovega sporočila čakam od gosposke. To ne gre kar tako. Jaz sem odgovoren za vse, in gospôda je natančna.“

Žalosten se je vrnil Korenika, in drugega mu ni ostajalo, nego prositi Polaja odloga za nekaj časa. In res, toliko je dosegel, da mu je ta obljubil, ‚izjemoma‘ čakati ga tri mesece.

Tedaj v tem obroku naj bi spravil skupaj toliko vsoto in sicer z golimi rokami! To je šlo gospodarju po glavi celo zimo, in Tonček, prišedši o Božiču na počitnice, je užil malo veselih dni. Ni manjkalo v hiši le ljubkega in kratkočasnega Poldeta, izginilo je tudi marsikaj, kar dela družbo veselo in srečno, — zadovoljnost in mirnost z obrazov cele družine.

VIII.

Leto 1855. je bilo ono strahovito leto, katerega se z grozo spominja vsa Slavinska fara, katero je zabeleženo z bridkimi potezami po kronikah sosednih župnij. Bilo je to leto leta joka in zdihovanja, trpljenja in žalosti, leto, ko je po Pivki bela žena neusmiljeno kosila uboge žrtve, katere je kar trumoma tirala pod njeno morilno orožje pogubna kolera.

Kolera! S kako grozo izgovarjajo Pivčanje to besedo, kakor da se bojé, da bi jo imenovaje zopet ne priklicali v deželo!

Zares osodepolno leto za Pivčane: ko so bila vsa pokopališča premajhna, ko so ljudje bežali od bolnika kot od gobovca, ko niso bolniku pripravile strežaja ne obljube, ne žuganja, ne kazni, ko je ležalo brez pomoči v jedni

izbici več bolnikov: starci, mladi in otroci, kdaj celo mrlič mej njimi; ko so hodili ljudje kakor sence, ostrašeni in prepadeni, ko je bila brati na slednjem obrazu zapisana beseda ‚groza‘ . . . Zapuščeni otroci jokajo ob mrliškem odru svojih starišev, stari oče in slabotna mati sta izgubila otroke, ki so jima bili jedina podpora in tolažba. Sto in sto jih je zakopanih v jamo, nad katero se pretakajo bridke solze.

Nekaj posebnega so pripovedovali ljudje že naprej. Razna znamenja, ki so se prikazovala, — seveda v živi domišljiji mnogo tehtnejša in povečana — privedle so marsikoga do sklepa: ‚V kratkem doživimo nekaj posebnega‘. Solnce je na praznik Nedolžnih otročičev krvavo obsevalo belo zemeljsko odejo in ivje po drevesih, na Silvestrov večer je imel mesec nenavaden kolobar in zvezde so se utrinjale bolj nego po navadi.

In vendar se je toliko razvpito leto začelo kaj prijetno. Že v polovici prvega meseca se je iznebila zemlja svojega belega pokrivala in kar talo je bilo po hribih in dolih, kakor bi se sušec bližal koncu.

Tako je minil tudi drugi mesec in tretji. Ljudje, ki so poprej toliko vedeli povedati o hudih časih, ki se bližajo, dejali so srečavši drug drugega na polju s plugom: „Take zime še nismo imeli.“

Pri Korenikovih se ni dogodilo nič posebnega, razun da se je gospodarju jako zgrbančilo Ilce, in da se je postaral za celo vrsto let. Matere je minila ona bistrost očesa in brdkost obličja, ki ji je tako pristojala, ko je negovala svojo hčerko. Anka je vse to prebridko čutila. Kaj je bilo temu vzrok, cenjeni čitatelj lahko ugane: Rok se je bližal koncu, ko je bilo treba poravnati dolg, a denarstveno stanje Korenikovo je bilo še vedno na starem. Komaj si je pridobil sproti toliko, da je preživil družino. Kar mu je dolgovala železniška komisija za izkupljeni pašnik, ležalo je še vedno pri Cestniku, kateri je vedno odlašal z izplačilom, izgovarjajoč se na negotove račune in zakasnjeno sporočilo od gosposke. Nazadnje je bil Korenika le prisiljen prodati iz hleva jedino kravo, in je tako nesel Polaju plačati obresti od vseh let.

Hladno ga je vsprejel trgovec, ko mu je povedal Korenika, kako in kaj, in ga prosil še nadaljnega odloga.

„Jutri je 1. april — najin določeni in dogovorjeni dan plačila. Jaz potrebujem sedaj gotovine, kakor še nikoli. Vreme je ugodno, začeti moram z zidavo nove hiše.“

Pogovarjala sta se še dokaj časa. Tudi Smodin je skušal omečiti trdosrčnega moža. Polaj bi se bil skoro udal in pobotal še za jeden mesec, kar stopi v hišo Cestnik, ki je poslušal zunaj že toliko, da je vedel, za kaj se gre. Ne meneč se za Koreniko pokliče svoj polič, dregne neljubo Polaja v stran in ga pomenljivo pogleda. Krčmar je takoj vedel, kaj mu je storiti. Brž odslovi dolžnika, češ, da mu je prav žal, odreči mu, a da je prisiljen radi velikih — nam znanih! — potreb, obrniti se do gosposke.

Korenika ni skoro vedel, kdaj in kod je prišel domov. Kar stemnilo se mu je nekako pred očmi, tako so ga zadele zadnje besede upnikove. Ubogi mož! . . .

Teden je prešel za tednom. Majnik se je vedno bolj bližal, narava se je polagoma preoblekla v zeleno pomladno ogrinjalo. Vse se je veselilo novega življenja.

Le Korenika je bil gluha in nem za vse to. Tih in pobit je hodil na svoje delo in, česar se je vedno bal, zgodilo se je: birič mu je prinesel poziv, naj se zgleda za teden dni pri sodnji.

Storil je to pot — a s kakimi občutki!

Res, človek se nazadnje privadi vsemu. Če ga obsiplje sreča z dobrinami, stegne roke, kolikor more, in ji hiti v naročje in rad bi ostal pri nji kar najdalje, četudi je ni poznal preje. A tudi nasprotno, če mu pošlje modri Stvarnik hipoma križ in ga obišče bridka nezgoda, udá se, sicer nerad, a slednjič se mora le udati, ko vé, da ni drugače pomoči.

Tako se je vršilo tudi s Koreniko, ko je prestopivši prag sodne hiše korakal proti domu. Kako naznani doma ženi to novico? Prodana, na dražbi prodana bo hiša, ki jo je komaj pred pol letom postavil s tolikim trdom. In je-li to kaj čudnega? Saj se ni moglo zgoditi drugače, če je šel k gosposki prazen, brez denarja. Danes bi bil plačal sodniku, in vse bi bilo poravnano. Ne, nič novega ni zvedel v trgu. Že davno je bil pripravljen na to. Tudi bi mu ne bilo tako hudo, ko bi bila le stvar po vsem pravična. Toda, da znaša dolg nad dva stotaka, tega bi si ne bil mislil nikdar. Po računih, ki sta jih napravila tolikrat z ženo, ne dolguje Polaju niti treh delov te vsote. In da mu Cestnik ne odšteje denarja za prodani pašnik sedaj, ko ga potrebuje tako krvavo, ni li to očitna krivica?! . . .

A bodi! — Oni, ki čuje gori nad zvezdami, ima še vedno pravično roko, ki zadene hudobneže, če ne prej pa pozneje, z zasluženó kaznijo. Pravičnega in njemu udanega pa še ni zapustil . . .

Mesec junij se je nagibal proti koncu, a glasovito leto ni kazalo nikakih posebnostij.

„O, ljudsko mnenje, ne smemo ti vselej verjeti in zaupati!“ dejal bi marsikdo in naš Korenika bi mu gotovo pritrnil, kajti še vedno je bival v svoji hiši. Glas o dražbi Korenikovine je nekako polegel, ker ni bilo že dva meseca nikakega naznanila od gosposke.

A, dragi seljan, ne misli, da uideš trdosrčnemu lakomniku, če te je dobil jedenkrat v pest. O, reveža ne pusté taki ljudje preje, nego mu snedó zadnje žulje njegovih rok.

Sodnija v trgu je imela oni čas mnogo opraviti s tožbami in ugovori zaradi kosov in zemljišč ob železnici, torej se je marsikaka pravda založila in zakasnila. Radi tega se je preložila tudi dražba Korenikovine na prve dneve julija.

Mej tem se pa ljudstvo ni mnogo brigalo, kaj ukrene gosposka tu in tam, začelo je misliti na resne stvari, katere je zanesel v vas Mežan.

Ta je še vedno prinašal od gospoda župnika ‚Novice‘ in jih bral Selčanom, zlasti zvečer na ‚vasoyanju‘. Ljudstvo je z zanimanjem poslušalo, zlasti zadnje dneve, ko so prihajala poročila o koléri, ki se je vedno bližala kranjski meji. Tako dne 11. junija:

Is Trsta: Tu in tam se sliši od kolere, ki se od nekdanj rada ob vročini posamno primerja brez kužnega značaja. V Benetkah pa je huja: 8. dan t. m. je zbolelo 35 oseb, 17 jih je umrlo.

Is Reke. 24. junija. Kolera prihaja zmiraj huja, mnogo jih zboli in umrje na dan. 21. dan tega meseca je zbolelo 57 oseb, umrlo 24. To je naredilo velik strah v Reki; vse, kar se izseliti more, se seli in beži. Šole so zaprte.

Da so ta poročila resnična, prepričali so se preplašeni ljudje kmalu, ko se je raznesel glas o koleri v Sežani, Vremah in od Selca komaj dve uri oddaljenem Trnovem.

Zvečer pred onim dnevom, ko je bila napovedana dražba, bil je Korenika ves zbehan. Ni se mogel sprijazniti z mislijo, da se bo treba v kratkem znova seliti, a — kam? Žena ga je tolažila, naj miruje. A še zadnje je hotel poskusiti in napotil se je jedno uro daleč, v Radohovo vas, k svojemu strniču, trdemu polzemljakarju, upajoč, da tam dobi pomoči.

Prišedši tjekaj, kaj vidi! — Gospodar in starejši sin ležita v hudih bolečinah. Strahovit krč ju zvija, ki pušča na upadlih licih očiten sled. Duhovni gospod iz Šempetra stojé ob postelji in molijo . . .

Mlajša hči zagledavši Koreniko, mu takoj vsa preplašena zakliče:

„Bežite, stric, pri nas imamo kolero!“

Korenika je ne sluša, temveč stopi do gospodarjeve postelje, dočim se duhovnik pomaknejo k sinu. Nekaj bi rad govoril ž njim, saj je vendar bil bratranec vedno dober proti njemu. Gotovo mu tudi sedaj ne odreče. A bolnik ne čuje njegovih prošenj, krčevito leze v dve gubi in sedaj pa sedaj vzdihne proti Koreniki gledajoč ga tako stekleno, da se mož nazadnje le ustraši in poslovivši se od ihteče gospodinje odide domov.

Ubogi mož, nisi dobil, kar si želel, pač pa neseš s seboj, kar si dobil nevedé, — nalezel si se bolezn!

Že po poti začne Koreniko hudo zvijati. Komaj dospe domov, kjer mu mora žena pomagati v posteljo. Hčerka takoj vé, kaj so zanesli oče v hišo, zato hiti zgodaj v jutro k fari po gospoda, ki dospó takoj previdet bolnika. Prišedši domov dobi Anka tudi mater v dve gubi skrčeno v jednem kotu izbe in jo spravi v gorko ležišče. Gospod župnik udani ves v voljo Onega, ki je poslal fari to nadlogo, pokrepčajo sedaj oba z Najsvetejšim in hité v sosedno vas, kjer se je bila grozovita morilka oglasila v polni meri.

Anka je bila sedaj od Korenikovih sama, da je še mogla kaj. Semčevi so ji sicer prišli pomagat, a vendar so se bali bližati bolnikoma. K sreči ji je došlo isti dan iz mesta pismo od Tončka, in bolje bi ji ne mogel ustreči bratec v tem slučaju. Pisal pa ji je mej drugim to-le:

Tudi v Ljubljani se oglašá kolera. Vsak dan klenka po večkrat zvon pri sv. Krištofu. Začenja se bolezen z drisko. Vsak, katerega prime, naj se vleže v posteljo in ničesa družega ne vživa, nego po malem vroče kamilične vode, dokler se ne spoti prav dobro in iznebi bolezn.

Vedno je čakala deklica, da pride v hišo birič in naznani, kdaj jo imajo zapustiti. A ni ga bilo, tudi dražbe ni bilo, temveč komisija se je že blizu vasi vrnila v trg, ker je zvedela, da imajo v vasi kolero.

Sedaj je Anka takoj vse ukrenila, kakor ji je pisal Tonček. A na veliko svojo žalost je morala gledati, da je pri očetu kakor pri materi zdravljenje že prepozno, da se je bolezen vgnezdila pregloboko in že zasadila bolnikoma smrtno kal. In res, za dva dni sta ugasnila oba . . .

Pogrebci so odnesli deklici blaga roditelja takoj izpred očíj — v mrtvašnico — — —.

Lahko si mislimo žalost Tončkovo, ko je dobil tako poročilo od doma. Revež ni vedel začetkom, kaj bi počel. Šel je k ravnatelju liceja in ga prosil za dopust, a ta mu je dejal, da je dobil ukaz, nobenega ne pustiti v one kraje, koder divjá kolera.

Ubogi Tonček, pač potrebuješ sedaj toložila! Sam si ostal, sam! Le sestrično srce še bije za te in te želi domov, a kaj — ko ne smeš! In prijatelj Ivan ti je sedaj v veliko zaslombo, zares pravi sodrug in lečitelj tvoji bóli.

(Konec prih.)

Zaznamovani dnevi.

(Spisal F. Štrukelj.)

V. Lenuh.

Pač poznate otroke, ki se odlikujejo po ubogljivosti, pridnosti, postrežljivosti, dobrosrčnosti, pobožnosti, lepem vedenju in drugih dobrih lastnostih. Le posnemajte jih! Toda mej majhnim mladim ljudstvom je tudi mnogo takih, ki se odlikujejo — a, ne! beseda ‚odlika‘ zaznamuje samo kaj dobrega —, ki vzbujajo pozornost zaradi svoje jezikavosti, nepokorščine, nemirnosti in lenobe.

Za vzgled, kakšni ne smete biti, vam bodi lenuh prve vrste — Grivarjev Šimenek.

Nekje sta bila — pravijo — dva znana lenuha. Ležala sta v senci. Mimo pride gospod, ki ju je dobro poznal, in se hotel prepričati, kateri njih je večji lenuh. Zato reče: „Tistemu, ki je večji lenuh, dam dvajsetico; semkaj naj stopi po njo.“ Lenuha se ne ganeta. „No, kateri jo hoče?“ popraša še jedenkrat. „Daj sèm“, reče jeden malomarno in pomolí roko. Kaj ne, ta je bil pošteno len! Pa gospod mu je ni dal, drugi jo je namreč za svojo lenobo še bolj zaslužil. „Kaj je ti ne maraš? Stegni roko!“ poskusi gospod še drugega. O, pa se ni ganil in ne vzdignil roke, da bi prejel dar! „Kar v žep mi jo deni“, izpregovoril je komaj in ni se čisto nič premaknil. Ta je bil zares pravcati lenuh in dobil je dvajsetico. Toda to je bilo samo jedenkrat in še to samo pripovedujejo; ali je bil kdo zraven ali ne, to pa ni gotovo; pa če je bilo tudi resnično, jedensamkrat se je to zgodilo, drugače pa „lenega čaka strgan rokav, palca beraška, pa prazen bokal“.

Grivarjev Šimenek je bil zelo len, no saj se vé, da je bil živa lenoba, ker se mu ni ljubilo odložiti tople zimske kape in vzeti slamnik, dasi je bilo